

Способи та прийоми перекладу загальних питальних речень

Проблема питальності є однією з важливих проблем сучасної лінгвістики. Важливість дослідження питальних речень визначається двома критеріями: по-перше, тим ключовим положенням, яке займає питання в процесі комунікації; по-друге, тісним зв'язком цієї проблеми з іншими мовознавчими питаннями, а саме: з асиметрією синтаксичної форми і семантичного значення, незбігу мовленнєвої і екстралінгвальної реакції у питально-відповідній єдності; поліфонією мовного знаку і т. ін., чим і визначається актуальність цієї розвідки. Метою статті є вивчення прийомів та способів перекладу англомовних загальних питальних речень. Загальні інтерогативні конструкції англійської мови у текстах визначаємо предметом дослідження, об'єктом – прийоми та способи відтворення цього типу речень українською мовою. Вивчення інтерогативних конструкцій належить до актуальних проблем мовознавчої науки, що підтверджується наявністю численних досліджень (А. Л. Пумпянський, Г. Г. Почепцов, Н. Жинкин, Г. В. Валимова, Н. Н. Самсонова).

Загальне питання формально характеризується відсутністю займенникових питальних слів і специфічною питальною інтонацією [2, с. 178]. Загальне питання або загальнопитальне речення можна схарактеризувати як питання предикативного змісту. Воно містить запит щодо реальності зв'язку між носієм ознаки (у широкому сенсі слова) і предикованою йому ознакою.

Звертаючись до питання загального характеру, що є питальним реченням з інвертованим порядком слів, мовець очікує від спів розмовника лише підтвердження чи заперечення думки, до того ж стверджувальна або заперечна відповідь є для нього однаково ймовірною. Наприклад: *Do you lash out at others? Do you get depressed? Does the impulse arise to use unethical means to get your desires met?* [6, р. 63]. – *Ти кидаєшся на інших? Ти впадаєш у депресію? Чи виникає бажання використати неетичні засоби для досягнення своєї цілі?* [3, с. 59].

Задля вираження питальності та передачі різноманітних відтінків модальності при перекладі англійських загальних питальних речень науково-технічних текстів українською мовою вживають такі частки: *чи, хіба, невже, що, як* тощо, адже «загальною функцією усіх модальних часток є передача різноманітних відтінків суб'єктивної модальності, а також вираження волюнтативного та емоційно-оцінного забарвлення» [2, с. 22]. Наприклад: *Are there feelings with which you have avoided dealing?* [6, р. 208]. – *Чи пов'язані ці почуття якимсь чином з тими, яких ти позбувся?* [3, с. 201].

Як засвідчив матеріал дослідження, найбільш поширеним способом перекладу англійських загальних питальних речень (32,3 %) є спосіб *загальне питальне речення оригіналу – загальне питальне речення у мові перекладу*. Наприклад: *Do other people see positive qualities in him that you don't?* [6, р. 105]. – *Чи бачать інші люди якісь позитивні риси у ньому, яких ти не бачиш?* [3, с. 98].

Putting aside the theory for the origin of racial differences, are there any studies that have sufficiently controlled for environment and exposure, in order to credibly document a difference? [7, р. 214]. – *Відкидаючи в сторону теорію виникнення расових розбіжностей, чи існують такі дослідження, які б у достатній мірі приймали до уваги навоколишнє середовище та вплив зовнішніх факторів для достовірного підтвердження цих відмінностей?* [4, с. 115].

Has the metabolomic analysis of tuberculosis actually started? [7, р. 144]. – *Чи почався метаболічний аналіз туберкульозу?* [4, с. 105].

Can a part of the exogenous re-infections be explained by the initial presence of more than one strain in diagnosed TB patients? [7, р. 319]. – *Чи можна пояснити появу повторних інфекцій першочерговою наявністю більше, ніж одного штамма у хворих на туберкульоз?* [4, с. 308].

Are we influencing the spread of particular genotypes of M. tuberculosis? [7, р. 319]. – *Хіба ми впливаємо на розповсюдження певного генотипу бактерії туберкульозу?* [4, с. 309].

Is it appropriate to factor in the regime's duration with the quantity of those murdered, in search of a vector of time and number? [5, р. 189]. – *Чи доцільно ділити тривалість режиму на кількість вбитих у пошуках вектора часу й числа?* [1, с. 194].

Аналіз перекладів даних речень свідчить про те, що перекладач застосував певні трансформації, зокрема такі як синтаксичне уподібнення, вилучення та додавання. У реченнях 1, 2, 4 та 6 застосовано прийом синтаксичного уподібнення, оскільки для науково-технічних текстів характерним є чіткий виклад матеріалу. У 3 реченні перекладач використав прийом вилучення, зокрема було вилучено слово *actually* задля того, щоб не порушити норм української мови. У 5 реченні перекладач тобто використав прийом додавання (*бактерії*) з метою адекватного відтворення змісту оригіналу. На наш погляд застосування даних трансформацій є вдалим.

Як показав матеріал дослідження, менш поширеним способом перекладу англійських загальних питальних речень (6,5 %) є спосіб *просте загальне питальне речення оригіналу – складне загальне питальне речення в мові перекладу*, що відповідає нормам української мови, оскільки для англійської мови характерне переважання простих речень, а для української мови – складних речень. Наприклад: *But did the turn of events*

on January 30 have any deep effect on Schmitt? Had his political principles been offended in some way? [5, p. 23]. – Чи вплинув якимсь чином поворот подій 30-го січня на Шмітта та чи зачіпались його політичні принципи? [1, с. 26].

У поданому реченні перекладач застосував трансформації перестановки (*have any deep effect* з постпозиції в інтерпозицію в мові перекладу) та вилучення. Перекладач використав прийом перестановки, оскільки для англійської мови характерний усталений порядок слів, що не є характерним для мови української. Крім того, відбулось вилучення словосполучення *in some way* задля усунення тавтологічних лексичних елементів у тексті перекладу.

У той же час, іншим менш поширеним способом перекладу англійських загальних питальних речень (3,2 %) є спосіб *складне загальне речення оригіналу – просте загальне речення в мові перекладу*, що використовується задля дотримання норм мови перекладу. Наприклад: *Is there any way to explain the difficulty in conclusively identifying the genes that determine why not all those exposed to M. tuberculosis become infected, and why only 10 % of those infected develop the disease?* [7, p. 246]. – Чи є якийсь спосіб визначити гени, які пояснюють те, чому не всі люди заразились? Чому лише у 10% інфікованих розвинулась ця хвороба? [4, с. 223].

У цьому реченні перекладач застосував прийом конкретизації, зокрема словосполучення ширшої семантики *explain the difficulty in conclusively identifying the genes* замінюється словосполученням вужчої семантики *спосіб визначити гени* для того, щоб зробити уточнення з метою кращого розуміння тексту читачем.

Наші спостереження виявили, що спосіб перекладу *загальне питальне речення оригіналу – розповідне речення в мові перекладу* використовується у 3,2 % прикладів, оскільки розповідні речення – це основний вид речень, який використовується в науково-технічній літературі української мови. Тому застосування цього способу не суперечить нормам української мови. Наприклад: *Is there perhaps a person in the world who loves and adores him?* [6, p. 105]. – Можливо, у світі знайдеться хоч одна людина, яка його любить та обожає [3, с. 98]. В цьому реченні перекладач застосував прийом перестановки (*perhaps* з постпозиції – в препозицію, *in the world* – з постпозиції – в інтерпозицію).

Таким чином, аналіз речень вибірки дає право стверджувати, що найбільш поширеним способом перекладу англійських загальних питальних речень є спосіб *загальне питальне речення оригіналу – загальне питальне речення в мові перекладу* (32,3 %), що використовується задля точного і чіткого викладу матеріалу. Крім того, переклад речень неможливий без застосування певних трансформацій. Судячи з результатів роботи, можемо стверджувати, що найпоширенішими прийомами перекладу є вилучення та перестановка, що використовуються задля адекватного відтворення англійських речень українською мовою.

Література

1. Дінер Д. За межами можливого: вивчення Німеччини, фашизму та голокосту / Пер. з англ. С. А. Панів. – К. : Професіонал, 2008. – 303 с.
2. Бурлакова В. В. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высшая школа, 1981. – 286 с.
3. Ладнер Л. Втрачене мистецтво співчуття / Пер. з англ. Н. Сняданко. – К. : Основи, 2009. – 324 с.
4. Паломіно Д. К. Туберкульоз 2007 / Д. К. Паломіно, С. К. Ліо, В. Ритакко / Пер. з англ. П. І. Зондель. – К.: Наш час, 2010. – 633 с.
5. Diner Dan. Beyond the Conceivable: Studies on Germany, Nazism, and the Holocaust (Weimar and Now: German Cultural Criticism) / Dan Diner. – University of California Press, 2000. – 290 p.
6. Ladner Lorne. The Lost Art of Compassion. Discovering the Practice of Happiness in the Meeting of Buddhism and Psychology / Lorne Ladner. – Harper One, 2004. – 336 p.
7. Palomino J. C. Tuberculosis 2007. From Basic Science to Patient Care / J. C. Palomino, S. C. Leao, V. Ritacco – Buenos Aires : Emma Raderschadt, 2007. – 700 p.